

Finskomakaren Karl Karlsson, från Bäckstugan i Ulrika socken

Nedskrivet 2013 av Olle Slätter, barnbarn till Karl Karlsson, 0122 401 36

Carl Jakob Johansson Rolig
Johanna Charlotta Carlsdotter
I Carls bibel står Carl Jakob Rolius.

Född 1869-01-24
Död 1905-06-21

Kristina Charlotta Svendsdotter

Karl Karlsson

Född 1863-06-11 Död 1941-10-13

Karls föräldrar hette Rolig och det var så "roligt" så Karl hette Karlsson. Det var roligt om man kunde hitta på något och familjen kallades därför Rolius. Kanske tyckte Carl Jakob att det lät bättre för i hans bibel står Rolius. Då Karl återvände till hembygden efter avslutat arbetsliv kallades han "Kalle Rolier" med ett grovt uttal på Rolier, som man hade i bygdens dialekt. Man ser direkt på kanske, den enda bild jag har av morfar, att han var en charmör. Man gjorde narr av Morfar för att han var mycket ordentlig och renlig, han badade och luktade parfym, kanske för att uppmuntra herrgårdsfruarna som han arbetade åt. Att han arbetat hos herrskapsfolk gjorde kanske att han lärt sig deras "fasoner". Han fick en silkessjal av en av herrgårdsfruarna för att han gjort så bra skor åt henne som passade hennes fot. Morfar var stolt över sjalen och ville inte skiljas från den, hade den kvar hela livet och det skapade också löje hos dem som inte visste bakgrunden varför den var så kär.

Karl var finskomakare, som det kallades då, om man tillverkade skor. Han reste runt huvudsakligen till större gårdar och tillverkade skor till herrgårdsfruarna. Herrskor ville han inte göra. Humoristerna sa att det var roligare att prova damskor på (1)

den som skulle ha skorna. Carl Jakob Rolig, Karls far, finns i förteckningen över knektsläkten Rolig. Karl bodde på gårdarna där han tillverkade skor och fick där fritt vivre och även betalt för sitt arbete. Gårdens herrar var ibland avogt inställda till inkräktaren som badade och luktade parfym och misstänkte kanske att oegentligheter pågick vid skoprovningen? Det fanns inga bevis på det, men fantasin skapade situationer. Det var nog parfymen och renligheten som irriterade.

Karl insåg tidigt att han borde utbilda sig. I Husbyfjöl fanns en skola för dem som skulle lära sig att göra skor, hittade jag på nätet. 1881 på hösten kom en yngling som sade sig ha gått från Kisa för att om möjligt få börja på skolan Han hette Karl Karlsson sa han, var då 18 år, men berättade att han egentligen hette Karl Rolig, men tyckte inte om det namnet. Han skrevs in på skolan som Karl Karlsson efter att han avlagt några tester hos Hans Bergklink läraren för skolan och Karl visade sig vara mycket målmedveten med de uppgifter han fick. Sen är det ett glapp med dokumenterade uppgifter om Morfar. Det vi vet är det som morfar berättade för sin son Werner och som Werner sen förmedlat till sin syster Olga och till hennes son Olle. Jag hittade uppgifter om bröllop mellan morfar och mormor 1902. Det finns flyttningsbetyg utfärdade Asby, Tidersrum, Ulrika efter fruns död som förefaller ologiska. Morfar hanmande till slut i Ulrika och enligt flyttningsbetygen bodde Mamma också där, men det gjorde hon aldrig. Morfar hade antagligen försörjningsansvaret för sin dotter och kanske därför stod det att hon bodde hos honom, vilket hon inte gjorde.

Karl träffade sin fru Kristina från Asby som var sömmerska och som också åkte runt till större gårdar och sydde åt herrgårdsfruarna. Karls nu levande släktingar tycks inte veta något om Karls liv som kringresande skotillverkare utan bara om att (2)

han som gammal hamnade i Ulrika i sin uppväxtbygd och då var sjuk och krasslig och började laga skor som övriga män i släkten, där många lagade skor, skomakarläkt. Först på 1920-talet blev det vanligt att man gjorde höger och vänsterskor.

Morfar var föregångare och tillverkade alltid skorna efter fötterna på den som skulle ha skorna. Uppmärksamma att gamla skoläster alltid är symmetriska. Ellen från Nyholm i Ulrika berättade för mig att Morfar gjorde ett par skor till henne och att de var underbart sköna att gå med. Karl hade en son Werner som var mycket intresserad av tiden före honom och genom Werner vet jag mycket om Karl som den övriga släkten inte vet eftersom han reste runt. Karl var även konstnär och kunde kopiera allt utan att någon upptäckte förfalskningen. Läkarrecept skrevs då för hand. Då någon behövde förnyat recept för medicin, då gick hen till Karl som kopierade receptet och satte färskt datum på det. Det blev billigare än att gå till läkaren och mycket snabbare. Karl hade även recept för olika åkommor att kopiera så han kunde även konsulteras som läkare om man visste vilken sjukdom man hade och vilken medicin man behövde. Han klippte även siluetter.

Morfar och hans bröder var snillen, vilket inte alla förstod. Morfars bror Johan i Bäckstugan var en fantastisk historieberättare. Bygdens ungdomar och andra samlades i Bäckstugan på lördagskvällarna för att lyssna på Johans berättelser och för att träffas. Johan berättade om allt möjligt bl a om att Morfar var inte nöjd med becktråden som kunde köpas eller som han och andra tillverkade. Becktråden var en kraftig bomulls eller lintråd insmord med "beck" och med ett svinborst fastsatt i ena änden som nål, användes då man sydde skor. Morfar hade hört att i Frankrike fanns det galtar med borst som de största stoppnålar och Morfar beslutade att åka till Frankrike för att köpa (3)

sån borst och gjorde det enligt vad Johan berättade och Johan berättade om alla vedermödor som morfar råkade ut för på den resan. Det var exportförbud på den fina galtborsten från Frankrike så morfar fick hyra en luftbalong för att ta sig förbi tullen och hem till Sveritge med sitt värdefulla fynd, Johan var en mästare att berätta och att hitta på och lyssnarna lyssnade uppmärksamt och plötsligt i den svaga fotogenlampans sken på vinterkvällen kom det spöken in i rummet hos Johan, till allas stora förskräckelse. Pappas bröder berättade om dessa kvällar i Bäckstugan.

Johan var inte lika renlig som sin bror, han rörde om med spiskroken i kaffepannan och fyllde på kaffe tills kaffepannan var full så att det inte gick i mer vatten. Spiskroken var kanske det bakteriefriaste verktyg som fanns hos Johan i Bäckstugan eftersom den var varm av spiseln. Sotet var nog inte farligt? Johan lärde sin katt att gå som Pär i Bäckhult, en granne som haltade svårt och att dansa polska då Johan spelade fiol.

Efter arbetslivets slut bodde morfar på ålderdomshemmet i Ulrika, även kort tid hos sin bror i Öna Nykil och kort tid hos sin bror i Ösjömålen Ulrika. På åldersomshemmet gick Mamma ofta med kaffetermosen till morfar.

Morfar blev knäckt då hans fru dog 1905 06 21, då mamma nyss var född. Han förlorade förmågan att fungera rationellt. Han blev aldrig människa mer sa man. Mamma fick komma till sin mormor och bo hos henne. De första tonåren dog även mormor och Mamma fick ett nytt hem hos en granne. De var rädda om Mamma. Morfar var besviken på "allt" och hade inte mycket kontakt med sin dotter Olga, min Mamma. Han visste förstås att hon hade det bra! Han ville hämnas på samhället för att (4)

han blivit ensam och ville inte betala skatt och trixade för att slippa det, det ser man i kyrkböckerna i Asby, Tidersrum och Ulrika då man läser uppmärksamt. Då man "skummar" märker man inte det. Bygdens folk i Ulrika missade Morfars, man måste kalla den framgångsrika, karriär i sin krafts dagar. Bröderna bodde bl a i Ösjömålen, Bäckstugan och Öna och nyhetsbevakningen i samhället var kanske inte riktad på finskomakaren Karl Karlsson från Ulrika som lämnade sin hembyggd för sin karriär. Bygdens folk upptäckte honom då han sjuk återvände till hembygden, kanske i slutet på 1930 talet. Visste inget om hans kringresande liv i sin krafts dagar. Några som jag kände berättade om honom från den tiden då han gammal och sjuk bodde i Ulrika igen och trodde att det var hela hans liv de kände.

Morfar skulle komma till oss i Eriksholm och bo några dagar. Huset hade ett rum och kök och farstu. Pappa tog in en släde och ställde i farstun, där skulle Morfar ligga. Vi hade inte några riktiga madrasser ännu utan låg på halmmadrasser, som stora säckar fyllda med halm och hade inget annat åt Morfar heller. Han var van att ligga fint på herrgårdarna där han tillverkade skor och var mycket missbelåten. Jag minns även Morfar från åldersomshemmet då Mamma gick till honom med kaffetermos varje gång hon var till Ulrika och handlade.

Det finns kvar i slakten Morfars skomakarväska där han hade verktygen som gick åt för att göra skor. Dessutom efterlämnade han en snusdosa och den skulle Aron Larsson som var socialnämndens chef ha som ersättning för att morfar bott på ålderdomshemmet. Mammans Bror Werner ville förstås ha ett minne efter sin far och ville då ha snusdosan för den ville Mamma inte ha. Efter bråk fick Werner snusdosan.

